

*Άραγε, θα φτάσουν ποτέ
στο τέλος της διαδρομής;
Και αν ναι, με πόσες πηληγές
χαραγμένες στο σώμα τους;*

**ΕΥΓΕΝΙΑ ΒΟΥΤΣΙΝΑ
ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ**

*Πέντε
χειμῶνες*

ΤΙΤΛΟΣ: Πέντε χειμώνες
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Ευγενία Βουτσινά-Βασιλειάδου
ΣΕΙΡΑ: Ελληνική λογοτεχνία
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ - ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Μαρία Βασιλειάδου
ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Εκδόσεις Έξη
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Εκδόσεις Έξη

Copyright © Ευγενία Βουτσινά-Βασιλειάδου
Copyright © 2023 Εκδόσεις Έξη

ISBN: 978-618-5713-51-5

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν.2121/1993, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται η κατ' οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και γενικώς αναπαραγωγή, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση σε οποιαδήποτε μορφή και εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου χωρίς τη γραπτή άδεια του εκδότη.

Εκδόσεις Έξη
Λουίζης Ριανκούρ 13
11523 Αθήνα
Τηλ.: 211 4111078
www.ekdoseiseksi.gr
email: info@ekdoseiseksi.gr

ΕΥΓΕΝΙΑ ΒΟΥΤΣΙΝΑ-ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ

ΠΕΝΤΕ ΧΕΙΜΩΝΕΣ

Εκδόσεις Έξιν

Σμύρνη

Η Σμύρνη τεντωνόταν νωχελικά στον πρωινό ήλιο, σαν μια γυναίκα όμορφη, φιλήδονη που του έκανε νάζια. Εκείνος από την Ανατολή, από το βουνό Πάγο, την κοιτούσε γλυκά, σαν να ήταν ερωτευμένος μαζί της, και την έντυνε μέσα στα πιο όμορφα χρώματα. Φωτιά έπαιρνε ο ουρανός από τα ροζ, τα κόκκινα, τα βιολετιά, τα πορτοκαλιά και τα κίτρινα. Με την ανατολή του ηλίου η ζωή ξυπνούσε στη Σμύρνη, στις διάφορες γειτονιές της που απλώνονταν από το κέντρο και έφταναν μέχρι τα περίχωρα. Ο πληθυσμός της ήταν ένα μωσαϊκό από διάφορες εθνικότητες και θρησκείες.

Στο Πάρκο, στο κέντρο της πόλης, βρίσκονταν οι ελληνικές ολάνθιστες συνοικίες. Ξεχώριζαν για την πυκνή δόμηση και τα όμορφα σπίτια που απλώνονταν από την Καραντίνα μέχρι την Πούντα, όπως τα καλλίγραμμα κτίρια της παραλίας του

Και και των Φραγκομαχαλάδων που ήταν θαυμάσια, η Αρμενία, οι μεγάλες ταβέρνες, οι Βερχανέδες, τα σχολειά και οι εκκλησιές της, που την έκαναν μια πόλη γεμάτη ζωή. Πιο πέρα στους πρόποδες του βουνού Πάγου υπήρχαν οι μαχαλάδες των Τούρκων και ξεχώριζαν από τους μιναρέδες τους. Η Σμύρνη ήταν γνωστή και για τα αξιόλογα σχολειά της, όπως το Κεντρικό Παρθεναγωγείο Θηλέων της Αγίας Φωτεινής, το Ελληνικό και μετέπειτα Ομήρειο Παρθεναγωγείο, το Αρρεναγωγείο και πολλά άλλα.

Στον σιδηροδρομικό σταθμό, τον Μπασμαχανέ, ολομερίς και ολονυχτίς κατέφθαναν τα τρένα ασθμαίνοντας, φέρνοντας εμπορεύματα από διάφορα μέρη, είτε από την Ευρώπη είτε από άλλες πόλεις της Ιωνίας είτε από αλλού. Μεγάλο εμπορικό σταυροδρόμι ήταν η Σμύρνη για πολλές περιοχές της Μικράς Ασίας, και σημείο αναφοράς ετούτος ο σταθμός για τους εμπόρους. Καθώς εδώ άφηναν ή παραλάμβαναν τα εμπορεύματά τους.

Τόπο αναψυχής είχαν το Και. Ένα μαγευτικό μέρος που πήγαιναν οι Σμυρνιοί όταν είχαν σχόλη, τις Κυριακές και τις γιορτές, όταν ο καιρός ήταν καλός. Παρέες-παρέες έφταναν και γλεντούσαν. Έστρωναν οι υπηρέτριες τα τραπέζια και έβαζαν επάνω διάφορα καλομαγειρεμένα φαγητά από τα μεγάλα καλάθια που είχαν φέρει μαζί τους και έτρωγαν οι αφεντάδες τους. Παράλληλα με τους

πλούσιους, εκεί πήγαιναν και οι φτωχοί με τις οικογένειές τους, μα κάθονταν παράμερα, αλλά περνούσαν το ίδιο καλά κι αυτοί. Τα γέλια, τα τραγούδια τους ακούγονταν μέχρι το βράδυ που επέστρεφαν στην πόλη.

Πιο πέρα έβλεπες τα βαποράκια του Χαμιδιέ στη χρυσαφένια θάλασσα να σκίζουν απαλά τα νερά σαν να τα φιλούσαν. Ήταν μια μαγεία να τα βλέπεις. Αχ! Αυτή η θάλασσα της Σμύρνης σαν την αντίκριζες, μαγευόσουν! Πότε ήταν με έναν ελαφρύ κυματισμό και πότε με μεγαλύτερο. Κι έρχονταν τα κύματα μικρά ή μεγάλα και έλουζαν τις πέτρες, σαν να τις βάπτιζαν στην κολυμπήθρα του Σιλωάμ, και μετά πάλι γυρνούσαν πίσω στο πέλαγος. Εδώ μοσχοβολούσε ιώδιο και θαλασσινά. Στις σιδερένιες τραβέρσες, που τα πόδια τους ήταν χωμένα μέσα στη θάλασσα και κρατούσαν τις σκάλες, χιλιάδες μύδια ήταν σφηνωμένα.

Αυτές οι σκάλες ήταν ονομαστές και χρησίμευαν ως βραχίονες του λιμανιού. Έμπαιναν μέσα στην αγκαλιά της θάλασσας σαν εξώστες και περίμεναν τα βαπόρια να 'ρθουν κοντά τους. Ήταν σαν να τους έλεγαν: «ελάτε εδώ σιμά να ξεκουραστείτε από τα μακρινά ταξίδια σας». Και τα βαπόρια άραζαν στην Εγγλέζικη σκάλα, στην Καινούργια σκάλα, στη Μακριά σκάλα, κι έμοιαζαν σαν να ήταν τα χέρια του λιμανιού που έφερναν χίλια καλά στην πόλη. Εδώ γινόταν το φόρτωμα, το μπάρκο όπως το

έλεγαν οι Σμυρνιοί. Από αυτές τις σκάλες έφευγε ο ευλογημένος καρπός της Ανατολής και ταξίδευε στις ξένες χώρες και έφερνε πίσω χρυσάφι για να ζουν οι άνθρωποι με ευμάρεια. Από 'δω ταξίδευαν και χιλιάδες άνθρωποι με ιστιοφόρα και ατμόπλοια, που έφεραν τα περισσότερα την ελληνική σημαία στα άλμπουρά τους. Ήταν ζωτικός κόμβος Ανατολής και Δύσης.

Κοντά στην προκυμαία ξεχώριζαν τα μεγάλα αρχοντικά, φτιαγμένα εξ ολοκλήρου από μάρμαρο, με τα ξύλινα κλειστά μπαλκόνια τους να είναι γεμάτα μυστήριο. Άραγε, πόσες ανθρώπινες ιστορίες έκρυβαν μέσα τους ετούτα τα αρχοντικά με τις τόσες κάμαρες; Μπροστά τους, στο γρανιτένιο πλακόστρωτο, περνούσαν οι άμαξες με τα όμορφα άλογα κάνοντας έναν ρυθμικό ήχο. Πολλές φορές ο αναβάτης τους χτυπούσε το καμτσίκι στον αέρα για να ακούνε τα άλογα και να τρέχουν πιο γρήγορα. Από εκεί περνούσε και το τραμ, που το έσερναν άλογα καμαρωτά-καμαρωτά και πήγαινε τους ανθρώπους στις δουλειές τους. Ο κόσμος της Σμύρνης ξέγνοιαστος μπαινόβγαινε με σαματά στις λέσχες και στα καφενεία. Έμοιαζε να διασκεδάζει και να ζει σαν σε γιορτή και όχι όπως μια καθημερινή ημέρα δουλειάς. Παντού έβλεπες χαμογελαστά πρόσωπα.

Οι Βερχανέδες στοές με τις βαριές, μεγάλες, ξύλινες πόρτες, τις στολισμένες με καρφιά μπαρμακλίκια, όπως τα έλεγαν, μόλις βράδιαζε έκλειναν

για ασφάλεια. Τα παλιά χρόνια εδώ κατοικούσαν Φράγκοι, Βενετσιάνοι, Τζενοβέζοι, Μαλτέζοι ιππότες και τυχοδιώχτες και χτίσανε τους Φραγκοχανέδες, ως στοές για να φυλάζουν εκεί τους θησαυρούς τους. Τώρα, οι Βερχανέδες του Ομήρου, του Σπόντι, του Τενεκίδη, του Σπάρταλη, του Αναστάς αγά, της Ελληνικής Λέσχης, του Αλλιότι, του Γιουσούφ, της Αμάλθειας, δεν ήταν πλέον φράγκικοι. Όπως σε όλη τη Σμύρνη έτσι και εδώ είχε βάλει τη δική του σφραγίδα το ελληνικό στοιχείο. Οι άνθρωποι στη Σμύρνη, ακόμα και οι Τούρκοι, οι Λεβαντίνοι, οι Οβραίοι και οι Αρμεναίοι, όλοι μιλούσαν ελληνικά.

Στον Φραγκομαχαλά υπήρχαν μεγάλα καταστήματα που είχαν ξενικά ονόματα: *Κοντούρ*, *Λουβρ*, *Μπον Μαρσέ*, *Παραντί ντε Ντάν* και άλλα πολλά. Εδώ επικρατούσε η μόδα που ήταν φερμένη κατά κύριο λόγο από την Ευρώπη. Τι ήθελες και δεν το έβρισκες σε αυτά τα μαγαζιά; Υπήρχαν χίλια δυο πράγματα που τραβούσαν τα βλέμματα του γυναικείου πληθυσμού. Από αρώματα, καλλυντικά, υφάσματα, παπούτσια, δαντέλες και ό,τι άλλο μπορούσε να βάλει ο νους σου. Όσο για τα παιχνίδια, ήταν ο παράδεισος των παιδιών. Τι κουρδιστά παιχνίδια, τι πανέμορφες κούκλες στολισμένες με όμορφα φορέματα! Μέχρι καπέλα και κρινολίνα είχαν. Ήταν, δε, τόσα πολλά τα παιχνίδια που δεν ήξεραν τα παιδιά τι να διαλέξουν. Ευτυχισμένα

παιδιά ζούσαν σε αυτή την πόλη, καθώς τα πάντα ήταν σε αφθονία.

Σαν προχωρούσες και έφτανες στην εκκλησία της Αγίας Φωτεινής, σε έπιανε δέος. Είχε ένα ψηλό καμπαναριό είκοσι μέτρα μπόι και τέσσερα πατώματα όλο μάρμαρο. Εκεί έβλεπες ανάγλυφο τον Χριστό να κουβεντιάζει στο πηγάδι με τη Σαμαρείτιδα. Οι καμπάνες της ήταν τόσο όμορφες και είχαν τον πιο γλυκό ήχο που μπορούσες να ακούσεις. Σαν αντηκούσαν στην πόλη, ήταν μια μαγεία. Αυτές ήταν δώρο των μεγάλων δουκών της Ρωσίας. Επάνω στον τρούλο της δέσποζε ένας ολόχρυσος σταυρός, που έλαμπε στον ήλιο και έδινε παρηγοριά στους ραγιάδες, καθώς έπαιρναν ελπίδα πως κάποια ημέρα θα ζούσαν ελεύθεροι. Οι Έλληνες ήταν πολύ περήφανοι, γιατί ο σταυρός της εκκλησίας τους βρισκόταν πιο ψηλά από την τουρκική σημαία που ήταν στημένη στον μιναρέ του Ισάρ Τζαμί. Πλάι στην Αγία Φωτεινή υπήρχε η Ευαγγελική Σχολή που ήταν φυτώριο γνώσης και μάθησης και από τα καλύτερα εκπαιδευτήρια. Από εκεί είχαν αποφοιτήσει σπουδαίοι άνθρωποι.

Έακουστά ήταν και τα θεάτρά της, όπου έδιναν θαυμάσιες παραστάσεις αξιόλογοι θίασοι. Σπουδαίοι άνθρωποι των γραμμάτων και της τέχνης είχαν γεννηθεί στη Σμύρνη. Ο ποιητής Γεώργιος Σεφέρης, ο συγγραφέας Ηλίας Βενέζης, οι μουσουργοί Καλομοίρης και Κωνσταντινίδης, οι ηθοποιοί Μυ-

ράτ και Κυβέλη και πολλοί άλλοι. Διεκδικούσε, μάλιστα, επάξια ανάμεσα σε επτά ακόμα πόλεις την τιμή να είναι η γενέτειρα του Ομήρου. Είχε σπουδαία βιβλιοθήκη που έκρυβε πολλούς θαυμαστούς θησαυρούς της πνευματικής κληρονομιάς των Ελλήνων, ενώ παράλληλα είχε πολλές εφημερίδες: *την Αμάλθεια, την Αρμονία, την Πατρίς, την Ιωνία* και άλλες.

Όταν ερχόταν η νύχτα, οι εργάτες με τα μακριά ραβδιά τους άναβαν τα φανάρια του γκαζιού και φώτιζε ο τόπος. Η νύχτα γινόταν ημέρα και οι άνθρωποι προχωρούσαν χωρίς να φοβούνται μη τους συμβεί κανένα κακό. Οι Σμυρνιές, ντυμένες και στολισμένες όμορφα, με τους άντρες τους κατέβαιναν με τις άμαξες για να πάνε στις λέσχεις και στις βεγγέρες. Νεαρά ζευγάρια όλο χαμόγελα περπατούσαν, καθώς ο έρωτας άνθιζε στα χαρούμενα πρόσωπά τους. Οι άντρες όλο ευγένεια αγόραζαν λουλούδια στις όμορφες γυναίκες τους από τα υπαίθρια ανθοπωλεία. Και όντως ήταν όμορφες οι Σμυρνωτοπούλες και φημισμένες για το κάλλος τους από την αρχαιότητα. Τη χρωστούσαν, όπως έλεγε η παράδοση, στη λίμνη Αφροδίτη. Όποια λουζόταν στα κρυστάλλινα νερά της έπαιρνε την ομορφιά της Θεάς και όλοι οι άντρες λαχταρούσαν να την παντρευτούν. Μερικές φορές τις έκλεβαν για να τις κάνουν γυναίκες τους, τόσο όμορφες ήταν! Σε κάποια απόμερα σημεία της πόλης έβλε-

πες νεαρές κοπέλες ντυμένες προκλητικά που περπατούσαν, γελούσαν και έκαμαν κόρτε στους περαστικούς πουλώντας τους αγοραίο έρωτα.

Στα καφενεία οι μουσικοί έπαιζαν τα βιολιά, τα σάζια, τα τουμπερλέκια και τραγουδούσαν με γλυκές φωνές τα πάθη του έρωτα, τον χωρισμό, τον καημό για τη μητέρα πατρίδα και γέμιζαν τους Σμυρνιούς με νοσταλγία. Οι θαμώνες, όταν έρχονταν στα μεράκια τους, σπκώνονταν και χόρευαν ζειμπέκικο, χασάπικο και καρσιλαμά. Τα γκαρσόνια έφερναν δίσκους με καρφακία και διαλεχτούς μεζέδες και οι παρέες έτρωγαν, ευφραίνονταν πίνοντας γλυκά κρασιά από τα ζακουστά αμπέλια της πόλης τους.

Στην προκουμαία υπήρχαν μαγαζιά που σέρβιραν διάφορα ψητά και μαγειρεμένα φαγητά. Μοσχοβολούσε πέρα ως πέρα το ούζο, το αγγουράκι, το ψητό κρέας και τα θαλασσινά. Όσοι πηγαίνονταν έπαιρναν μυρωδιά και ανασταίνονταν τα σωθικά τους, μα όσοι κάθονταν στα τραπέζια έτρωγαν με μεγάλη όρεξη θεσπέσια εδέσματα και γλυκά, ενώ θαύμαζαν την απέραντη θάλασσα που την ασήμωνε το φεγγάρι και γαλήνευαν.

Τα σπίτια, μέχρι και στην πιο απομακρυσμένη συνοικία, ήταν πάντα ανοιχτά έτοιμα να υποδεχτούν συγγενείς, φίλους, ακόμα και ξένους. Οι Σμυρνιοί ήταν πολύ φιλόξενοι. Τη φιλοξενία την είχαν στο αίμα τους θα έλεγε κανείς. Ποιος άνθρωπος θα περνούσε από την πόρτα τους και δεν θα

τον καλούσαν για φαγητό; Ακόμα και στους ζητιάνους έδιναν και από το υστέρημά τους, τέτοιοι ανοιχτοχέρηδες ήταν! Η πιο όμορφη στιγμή της ημέρας ήταν το σούρουπο, σαν το επέτρεπε ο καιρός, όταν οι γείτονες κάθονταν στις αυλές τους έκαναν παρέα και συζητούσαν. Τις πιο πολλές φορές μιλούσαν για τα καθημερινά τους προβλήματα και ακούγονταν μέχρι πέρα οι συζητήσεις, οι φωνές, τα γέλια τους.

Αυτή ήταν η Σμύρνη. Οι Έλληνες είχαν ριζώσει από χρόνια σε ετούτη τη μαγευτική πόλη. Τη Νύμφη του Ερμαίου, το μάτι της Ανατολής, όπως την αποκαλούσαν, που δεν ήταν τουρκική, αλλά ήταν η *Γκιαούρ Ισμίρ*, η άπιστη Σμύρνη. Έτσι την ονόμαζαν οι Τούρκοι, γιατί οι κάτοικοί της στην πλειοψηφία τους ήταν Έλληνες, ενώ οι Οθωμανοί υστερούσαν κατά πολύ σε αριθμό. Η ζωή κυλούσε σχετικά ήρεμα, εκτός λίγων εξαιρέσεων που τάραζαν την ησυχία της πόλης. Όσο οι Έλληνες δεν έδιναν αφορμή για φασαρίες, οι Τούρκοι κάθονταν μακριά και δεν τους ενοχλούσαν.

Έτσι, σιγά-σιγά δημιουργήθηκε μια ακμαία ελληνική κοινότητα με μεγάλη οικονομική επιφάνεια, κύρος και δύναμη. Οι Έλληνες είχαν γίνει αφέντες σε ετούτο τον ευλογημένο τόπο. Πολλοί από αυτούς ήταν μεγάλοι γαιοκτήμονες με αμέτρητα αμπέλια και χωράφια στην κατοχή τους και πολλούς εργάτες στη δούλεψή τους. Άλλοι είχαν

διαπρέψει στο εμπόριο και είχαν δημιουργήσει βιομηχανίες με πολυάριθμο εργατικό προσωπικό.

Οι Σμυρνιοί ήταν άνθρωποι θρήσκοι, νοικοκυραίοι, εργατικοί, καλοί οικογενειάρχες που αρέσκονταν στην καλοπέραση. Αγαπούσαν τις διασκεδάσεις και το θέατρο. Οι Σμυρνιές πάλι ήταν καλές νοικοκυρές, φορούσαν όμορφα ρούχα, κοσμήματα και χρησιμοποιούσαν καλλυντικά. Αγαπούσαν τους άντρες τους και ήταν μαζί τους γυναίκες και ερωμένες, για να μην κοιτάζουν άλλες, όπως τις συμβούλευαν οι μεγαλύτερες. Τα παιδιά τους τα αγαπούσαν και τα κανάκευαν, αλλά ήταν αυστηρές στις αταξίες. Όσο για την κουζίνα, ήταν ξακουστές για τα υπέροχα φαγητά και γλυκά που έφτιαχναν.

Περνούσαν καλά σε αυτή την πόλη, όμως το κρυφό όνειρο και η μεγάλη επιθυμία τους, όπως και όλων των Ελλήνων της Μικράς Ασίας, ήταν να αποτινάξουν τον τουρκικό ζυγό κάποια ημέρα και να ενωθούν με τη μητέρα πατρίδα. Στον Ρωμιομαχαλά, στα αρχοντικά μα και στις φτωχικές συνοικίες, ετούτο όλο κρυφά συζητούσαν με κάθε ευκαιρία. Με αυτό το όνειρο γεννιόνταν και μεγάλωναν οι γενιές των Ελλήνων, ότι κάποια στιγμή θα ζήσουν ελεύθεροι στα αγαπημένα τους χώματα. Κανένας τους, όμως, δεν γνώριζε πότε αυτό θα γινόταν πραγματικότητα και βρίσκονταν στην αναμονή. Ακουγόταν, όμως, από στόμα σε στόμα πως πλησίαζε η ώρα της ελευθερίας τους.

Πέντε χειμῶνες

Σμύρνη 1920. Τίποτα δεν προμηνύει τον όλεθρο που πλησιάζει. Κάποιοι θα χάσουν για πάντα όσα αγαπούν, άλλοι θα προσπαθήσουν με όση δύναμη τούς έχει απομείνει να κρατήσουν τα όσα οι φλόγες θα απειλούν και θα υπάρχουν κι εκείνοι που θα ξαναβρούν τα πατήματά τους με μοναδικό σκοπό να ζήσουν όσα η ζωή τούς άφησε απομεινάρια.

Η Εριέττα, μια κοπέλα μεγαλωμένη αρχοντοπούλα, δεν μπορεί να φανταστεί σε ποια μονοπάτια θα την οδηγήσει η ζωή. Μέσα στις φλόγες μιας πυρκαγιάς, που θα την κάνει να χάσει τα πάντα, ενός ξεριζωμού, που θα την οδηγήσει στην απόλυτη μοναξιά, και ενός χαμένου παραδείσου, που θα τη στοιχειώνει για πάντα, θα παλέψει να επιβιώσει, αλλά και θα απαιτήσει από τη ζωή όσα βίαια της πήρε.

Οι διαδρομές που θα ακολουθήσει είναι εκείνες που θα χαράξουν τις ρυτίδες στο πρόσωπό της. Εκείνο το ίδιο πρόσωπο που ίσως καταφέρει να αντικρύσει ξανά τις χαμένες πατρίδες...